

PETER DE MEY¹

***Az egyház: úton egy közös vízió felé (2013),
az Egyházak Világtanácsa Hit és Egyházszervezet
Bizottsága kiadványának római katolikus értékelése***²

Abstract: A Roman Catholic Assessment of *The Church: Towards a Common Vision* (2013) by the World Council of Churches' Commission on Faith and Order. In the article the author present the fruits of the work of the Faith & Order commission from a Roman Catholic perspective, in dialogue with important Vatican II documents related to the nature and the mission of the Church. The 1991 official response of the Congregation for the Doctrine of the Faith to the Final Report of ARCIC I, despite arriving ten years late, gave the impression to compare the theological ideas of ARCIC more with the formulations than with the content of Catholic faith. By laying bare the many points of contact between CTCV and Catholic ecclesiology we hope to encourage many Catholic theologians and interested believers to be enriched by reading the actual document. The article reconstructs the impact which the unpublished 2008 reaction by the PCPCU on *The Nature and Mission of the Church* (2005) has had on *The Church: Towards a Common Vision* (2013). With regard to the chapter on which it is notoriously difficult to realize ecumenical progress at multilateral level, 'The Church: growing in communion', the PCPCU has made the least suggestions for improvement. In turn, the drafters of the final document preferred not to try to achieve a differentiated consensus on difficult issues as the efficacious nature of baptism and the nature of the Eucharist as sacrifice. As a result, the task list for future dialogue remains long and ap-

¹ Dr. Peter de Mey egyetemi tanár a Leuveni Katolikus Egyetem szisztematikus teológia és vallástudomány karán működik, és az ökumenikus központ vezetője. Elérhetősége: Sint-Michielsstraat 4 – box 3101, 3000 Leuven; peter.demey@kuleuven.be; tel. +3216323886.

² A tanulmány eredeti, angol nyelvű szövegét dr. Valentin Réka fordította magyar nyelvre.

parently we have no other choice than being satisfied when small progress is made regarding one or more “elements” on the way to full visible unity.

Keywords: Faith & Order commission, Roman Catholic perspective, PCPCU, CTCV, Catholic ecclesiology.

Bevezetés

Ebben a cikkben bemutatom a Hit és Egyházszervezet Bizottság munkájának új mérföldkövével kapcsolatos munkám gyümölcseit római katolikus nézőpontból, párbeszédet folytatva az egyház természetével és küldetésével kapcsolatos fontos II. vatikáni zsinati dokumentumokkal. Ezáltal az említett cikkek hozzájárulnak e nyilatkozat recepciójához a bevezetőben említett megfontolandó kérdések egyikére válaszolva: „Mennyiben tükrözi ez a szöveg az egyházad ekkleziológiai felfogását?” (CTCV, p 3). Tudatában vagyok azonban annak, hogy az 1952-es lundi Hit és Egyházszervezet világkonferencia figyelmeztetése ellenére könnyedén eshetünk az összehasonlító ekkleziológia csapdájába: „Világosan látjuk, hogy nem tehetünk meg valódi előrelépést az egység felé, ha csak összehasonlítjuk koncepcióinkat az egyház természetéről és a hagyományokról, amelyekben megtestesültek.”³ A Hittani Kongregációnak az ARCIC I zárójelentésére adott 1991-es hivatalos válasza, annak ellenére, hogy tíz évvel később érkezett, azt a benyomást keltette, hogy az ARCIC teológiai elképzeléseit inkább a megfogalmazásokkal, mint a katolikus hit tartalmával hasonlítja össze.⁴ A CTCV és a katolikus ekkleziológia közötti sok kapcsolódási pont feltárásával reméljük, hogy sok katolikus teológus és érdekelt hívőt bátorítunk az aktuális dokumentum ol-

³ Idézi Harold E. Fey (ed.), *A History of the Ecumenical Movement*. Vol. 2: *The Ecumenical Advance, 1948–1968*, Geneva: WCC 1970, 151.

⁴ Ld. Francis Sullivan, ‘The Vatican Response to ARCIC I (1992),’ in: Christopher Hill & Edward Yarnold (eds.), *Anglicans and Roman Catholics: The Search for Unity*, London: Abingdon Press 1995, 298–308.

vasására. A II. vatikáni zsinat dokumentumaira való utaláson túl különösen világossá fogom tenni – amint Radu Bordeianu megette az *Egyház természete és küldetése* (NMC) 2011-es ortodox reakciójával kapcsolatosan –, hogy a Katolikus Hozzájárulás az *egyház természete és küldetése* felülvizsgálatához (CC), amelyet a Keresztény Egység Előmozdításának Pápai Tanácsa (PCPCU) 2008 januárjában nyújtott be, mennyire volt hatásos a végleges tervezethez képest.⁵

A CTCV négy fejezetének alapos tanulmányozása előtt szeretném megmutatni, hogy a CC-ben levő két általános megjegyzés fontos hatással volt a végleges változatra. A CTCV lábjegyzetének referenciáit a multilaterális és kétoldalú párbeszédék jóváhagyott megállapításaihoz kérte a PCPCU: „Az ilyen megfogalmazások megemlézése javíthatja mind a jelen szöveg tartalmát, mind az autoritását” (CC, 3). Még akkor is, ha a PCPCU nem ellenzi az NMC általi „maradék különbségeket vagy nézeteltéréseket szemléltető mezők” használatát, a következő észrevételt teszi: „jelenleg néha azt a benyomást kelti, hogy az elfogadott szakaszokban megerősítetteket visszavonják vagy megkérdőjelezik a mezők” (CC, 2). Ezen a ponton a PCPCU figyelemre méltó javaslatot tesz a differenciált konszenzus hermeneutikai módszerének alkalmazására, amelyet sikeresen alkalmaztak a *Közös nyilatkozat a megigazulás tanról* (1999) nyilatkozathoz vezető folyamatban, a Hit és Egyházszervezet-ben való párbeszédhez:

⁵ Pontifical Council for Promoting Christian Unity (A Keresztény Egység Pápai Titkársága), *A Catholic Contribution toward Revising The Nature and Mission of the Church*, January 14, 2008. Köszönet a tanács igazgatójának, Brian Farrell püspöknek, aki megengedte, hogy idézzek ebből a még nem publikált dokumentumból. CC-ként hivatkozom rá a szövegben, ezt az oldalszám követi.

Az egység és a sokféleség közötti kapcsolat világosabb kifejezéséhez talán a szövegnek fontolóra kell vennie azt a módszert, amely egyes kétoldalú párbeszédok során ahhoz vezetett, amit differenciált konszenzusnak nevezünk. Ez a módszer lehetővé teszi annak megerősítését, hogy a keresztény hit alapvető igazságainak megvallásával kapcsolatos megállapodás alapján eltérő állítások, amelyek nem közvetlenül mondanak ellent egymásnak, és amelyek esetleg ki is egészítik egymást, lehetségesek különböző teológiai hagyományok egyedi érzékenységének megfelelően. Az ilyen sokszínű, de nem ellentmondásos kijelentések ugyanakkor ugyanazt a keresztény hitet tükrözik. Az egyház természete és küldetésében [mostantól: NMC] úgy tűnik, nincs elegendő reflektálás ilyen kérdésre. Ennek eredményeképpen az egység és a sokféleség közötti kapcsolat mélyebb megértése hiányzik. (CC, 2–3.)

Amikor „az egyház mint szentség” szövegrészt dőlt betűvel látjuk szedve, valóban azt a benyomást kelti, hogy megpróbálta követni a PCPCU tanácsát:

Azok, akik „az egyház mint szentség” kifejezést használják, nem tagadják a szentségek egyedülálló „szentségességét”, sem az emberi közvetítők gyengeségét. Azok, akik elutasítják ezt a kifejezést, viszont nem tagadják, hogy az egyház Isten jelenlétének és cselekedeteinek hatékony jele. Lehetséges tehát, hogy ezt olyan kérdésnek tekintsük, ahol a legitim formai különbségek kompatibilisek és kölcsönösen elfogadhatóak? (CTCV, 27)

Azt is értékelem, hogy ezek a részek nemcsak említik a fennmaradó eltéréseket, hanem meghívást is tartalmaznak a párbeszéd folyamatában részt vevő egyházak számára, hogy küzdjék le a nehézségeket.

A PCPCU hajlandósága, hogy továbbra is védje a differenciált konszenzus hermeneutikai módját, éles ellentétben áll Kasper bíborosnak a PCPCU elnökeként írt búcsúkönyvében található negatívabb attitűddel a konszenzus ökumenizmus jövőjével kapcsolatban, amelyet egy évvel később tettek közzé:

Az összes fontos és üdvözlendő eredmény ellenére még mindig el kell érni az áttörést az ekkléziológiai kérdésekben. A még mindig megoldatlan egyéni kérdések mögött egy alapvető probléma és egy alapvető különbség van az egyház megértésében. Ez világossá válik, amikor nem csak azt kérdezzük: mi az egyház? Hanem azt is: hol van az egyház, hol valósul meg teljességében? Míg a protestánsok ezt a kérdést megválaszolják azzal, hogy az egyház olyan közösségekben valósul meg, amelyekben Isten Igéjét helyesen hirdetik és a szentségeket megfelelően kezelik (CA VIII), a katolikusok azt válaszolják, hogy Krisztus egyháza a katolikus egyházban áll fenn (subsistit in), azaz az egyház konkrétan, teljes mértékben, tartósan és hatékonyan valósul meg közösségben Péter utódjával és a vele közösségben levő püspökökkel (LG 8; UR 4).⁶

Más ekkléziológusok azonban, mint Hervé Legrand is, a differenciált konszenzus hermeneutikájának szélesebb körű alkalmazására hivatkoztak: „Minden oknál fogva azt gondoljuk, hogy ez az új modell nagyon fontos előrelépést jelent a kétoldalú párbeszéd számára, amelyek a jövőben egyre inkább ehhez a módszernek fognak vezetni, hogy ugyanazt a hitet fejezzék ki különféle hangsúlyokkal, eltérő fogalmi keretekkel és eltérő gon-

⁶ Walter Kasper, *Harvesting the Fruits: Basic Aspects of Christian Faith in Ecumenical Dialogue*, London/New York, Continuum 2009, 78. A szöveg ezen az egyetlen helyen használ kövér betűtípust.

dolkodási formákkal.”⁷ Az előnyök közül említette, hogy „az ilyen módszertan elfogadása lehetővé tenné számunkra, hogy együtt érkezzünk a gondolkodás valódi katolicitásához”,⁸ és „ha a differenciált konszenzus a doktrinális megállapodás normális formája lenne, akkor sok protestáns ellenállása, akik félnek attól, hogy az egység egy egységes igát jelenthet, eloszlik”.⁹

„Összefoglalva – állapította meg Legrand – a kétoldalú párbeszéddek feltétlenül szükségesek, de jövőjük attól függ, hogy világos hangsúlyt fektetnek-e a differenciált konszenzus módszerére.”¹⁰

Ami ezt a többoldalú párbeszédet illeti, a megközelítés pragmatikusnak tűnik, újragondolja az NMC dokumentumot oly módon, hogy a PCPCU reakcióinak számos megalapozott javaslatát, az Inter-Ortodox Konzultáció és más érdekeltek beillesztésére kerüljenek a végleges szövegbe. Remélhető azonban, hogy a CTCV-re adott hivatalos római katolikus reakció hasonló kísérletet fog tenni arra, hogy ösztönözze e hermeneutikai módszer további alkalmazását, és hogy ezt további párbeszédekben is gyakorlatba helyezték, többoldalú szinten folytatandókban is.

⁷ Hervé Legrand, *Receptive Ecumenism and the Future of Ecumenical Dialogues – Privileging Differentiated Consensus and Drawing its Institutional Consequences*, in: Paul D. Murray (ed.), *Receptive Ecumenism and the Call to Catholic Learning: Exploring a Way for Contemporary Ecumenism*, Oxford: Oxford University Press 2008, 385–398, 386.

⁸ Uo., 387.

⁹ Uo., 388.

¹⁰ Uo.

Mind az egyház, mind küldetése Isten üdvözítő tervének része

Még ha az NMC az egyház természetére és küldetésére is felhívta a figyelmet a nyitó fejezetében, annak címe csak a szentháromságos Isten egyházára utal. A CTCV teljesen új nyitó fejezetének címe, *Isten küldetése és az egyház egysége* nem csupán a missziót és az egységet együtt tartja, hanem hangsúlyozza Isten küldetésének elsőbbségét is.¹¹ Az egyház küldetése teljes mértékben függ a Fiú és a Szentlélek küldetésétől: „Az egyház mint Krisztus teste a Szentlélek ereje által cselekszik, hogy életet adó küldetését a prófétai és könyörületes szolgálatban folytassa, és így részt vegyen Isten munkájában a megtört világ meggyógyításában” (CTCV, 1). A történelemben betöltött szerepének teljesítése során az egyháznak figyelmet kell fordítania „azon emberek eltérő kontextusaira, nyelvére és kultúráira, akik meghallják ezt a kijelentést” (6).

Mindez nagyon hasonlít az egyház és a misszió megközelítéséhez a *Lumen gentium* nyitó fejezetében.¹² A *Lumen gentium*

¹¹ Posztzinodális exhortációjában ezt Ferenc pápa is kijelentette (*Evangelii gaudium*). “Though it is true that this mission demands great generosity on our part, it would be wrong to see it as a heroic individual undertaking, for it is first and foremost the Lord’s work, surpassing anything which we can see and understand. (...) In every activity of evangelization, the primacy always belongs to God, who has called us to cooperate with him and who leads us on by the power of his Spirit.” Ld. http://w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (12.)

¹² A példák forrása: Peter De Mey, Keeping Mission and Unity Together: Impulses from Roman Catholic Ecclesiology and from Multilateral and Bilateral Dialogue Processes, *Internationale KirchlicheZeitschrift*103 (2012), 64–89, különösen: 65–68. A CTCV katolikus társszerzője, Bill Henn, rámutat e fejezet és a *Lumen gentium*, valamint az *Ad gentes közti hasonlóságra*. Vö. William Henn, A Comparison of the Ecclesiological Doctrine of Vatican

kifejezett célja nem kizárólag az egyház természetére összpontosítani: „A zsinat... híveinek és egész világnak jobban ki akarja nyilvánítani a maga egyetemes természetét és küldetését” (LG 1). Miután ezt a missziót a Fiú és a Szentlélek (LG 3–4) küldetésébe helyezte, a nyitó fejezet azzal fejeződik be, hogy a misszió buktatóit említi: „az egyház jóllehet küldetéséhez rászorul emberi eszközökre, nem arra törekszik, hogy földi dicsőséget keressen, hanem arra, hogy saját példájával is terjessze az alázatosságot és az önmegtágadást” (LG 8). Az Isten népéről szóló fejezet azt állítja már az elején, hogy „elküldi az egész földkerekségre a világ világosságául és a föld sójául” (LG 9), és megismétli a fejezet végén, hogy „az egyházat a Szentlélek készíti az együttműködésre, hogy valóra váljék Isten terve, aki Krisztust tette meg az üdvösség princípiumává az egész világ számára” (LG 17).

Multilaterális ökumenikus reflexió az egyház természetéről

Elrejtteni az egyházat mint Creature Verbi fogalmát

A 2013-ban elfogadott nyilatkozat legfontosabb változtatása a 2005-ös tervezethez képest ortodox nyomás alatt történt. Szmély szerint nagyon üdítőnek éreztem, hogy az NMC nemcsak az „egyház mint Isten népe”, „az egyház mint Krisztus teste”, „az egyház a Szentlélek temploma”, az „egyház mint koinonia/közösség” bibliai képekre utalt, amikor az egyház természetéről

II with Faith and Order's Convergence Text *The Church: Towards a Common Vision*, *International Journal for the Study of the Christian Church* 14 (2014), 388–402, itt: 394: “Another important theme from Vatican II, present in chapter one of the Faith and Order convergence text, concerns the essential missionary nature of the Church (implied in LG 1-5, 9, 17 but very explicit in AG 2–9) and the welcome and enriching variety of the local churches that results from that mission (LG 13 and 23; UR 14–17; AG 19–22).”

gondolkodik, de tartalmaz egy négy bekezdésből álló gondolatot az egyházzal mint „az Ige és a Szentlélek teremtéséről”.¹³ Nagyon fontosnak találtam, hogy az egyház eredetileg evangélikus képezésű ilyen pozitív értékelése nemcsak kétoldalú párbeszédekben történt, amelyekben a katolikus egyház érintett,¹⁴ hanem egy multilaterális hit és egyházszervezet nyilatkozatában is. A szerkesztőbizottság azonban úgy döntött, hogy a 2011 márciusi interortodox konzultáció során megfogalmazott kritikai észrevételeket veszi nagyon komolyan figyelembe. A jelen lévő ortodox és keleti püspökök és teológusok szerint „a *Creatura Verbi* kifejezés idioszinkratikus, kizárólag a református hagyományból származik”.¹⁵ Beismerték: „nem ritka, hogy az ökumenikus szövegekben alkalmazzák egymás terminológiáját, de ez hosszú távú befogadási folyamatot eredményez”. Végül pedig azt is helytelenítették, hogy a „pneumatológia befogadására” ki kell találni a „*Creatura Spiritus*” kifejezést.

Még ha továbbra is sajnálatos, hogy az egyház mint *Creatura Verbi* fogalma nem szolgál egy alfejezet címéül, a CTCV szerencsére még mindig minden egyház konszenzusaként mutatja be,

¹³ Vö. De Mey, *The Church as “Creation of the Word and of the Holy Spirit” in Ecumenical Documents on the Church. An Exercise in Receptive Ecumenism* in: Paul Collins & Michael Fahey (eds.), *Receiving ‘The Nature and Mission of the Church’. Ecclesial Reality and Ecumenical Horizons for the Twenty-first Century*, New York: Continuum 2008, 42–54.

¹⁴ A *Lumen gentium* néhány megállapítása valóban tartalmaz implicit utalást az egyházra mint az Ige és a Szentlélek alkotására: a LG 4 azt állítja, hogy a Lélek az evangélium ereje által új életre kelti; a LG 20 pedig azt, hogy az evangélium, amelynek hirdetését Jézus az apostolaitól kérte, minden időben az egyházban lévő minden élet princípiuma.

¹⁵ Inter-Orthodox Consultation for a Response to the Faith and Order Study, *The Nature and Mission of the Church*, Agia Napa/Paralimni, Cyprus, 2–9 March 2011, § 20. Cf. <https://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/NapaReport.pdf>.

hogy „az egyház központja és alapja az evangélium, a megtestesült Ige kinyilatkoztatása, Jézus Krisztus, az Atya fia” (14). Ezt követően utal arra, hogy „egyes közösségek az egyházat *creatura evangelii*-nek vagy az evangélium teremtményének hívják”. Azt is elismerik, hogy a terminológia mögött rejlő gondolat továbbra is fontos az egyház természetének meghatározásához: „Az egyház életének meghatározó aspektusa, hogy olyan közösség legyen, amely Isten szavát hallgatja és hirdeti. Az egyház az életet az evangéliumból meríti, és újra meg újra ez határozza meg útirányát” (uo.). A katolikus társszerző, Bill Henn megjegyzi, hogy egy bekezdés van mellékelve Máriáról, amelyben úgy tekintik őt, „mint minden hívő modelljét az Ige hitben való befogadásaért és az életében működő Lélekre való nyitottságáért”.¹⁶

Páli metaforák

Miközben az NMC-nek három alfejezete volt az egyházzal kapcsolatos páli metaforákról, a CTCV úgy döntött, hogy az Isten népe című alfejezetbe a hívek szolgálatával kapcsolatos információkat is beteszi. Ezáltal az Isten prófétai, papi és királyi népe új alfejezete, mint Bill Henn jelzi, „jól illeszkedik a II. vatikáni zsinathoz, ahol a próféta-pap-király hármasság a *Lumen gentium* a III. és IV. fejezetének alapvető strukturáló elve.¹⁷ Amikor kijelenti, hogy „a test minden tagja, felszenteltek és laikusok, az

¹⁶ Henn, Comparison, 394. Ennek a cikknek a fókuszával összhangban Henn párhuzamot von a zsinatnak azzal a határozatával is, hogy az egy Mária-dogmát iktatott az ekklezológiai keretbe. Az a kérdés, hogy Máriáról egy bekezdést iktassanak be, sem a CC-ben, sem az ortodox belső tárgyalásról szóló beszámolóban nem lelhető fel.

¹⁷ Henn, Comparison, 394. A II. fejezetben nincs külön paragrafus Isten népe királyi dimenziójáról, bár a LG 9 röviden említi, de a LG 10–11 elmagyarázza, hogy Isten népe, mint rész osztozik Krisztus papi küldetésében, valamint a prófétai szolgálatában.

Isten papi népének tagjai” (19.), akkor a katolikus olvasó azonnal emlékezik a LG 10-ben levő sokszor magyarázott és félreértett sorra, amely azt mondja: „jóllehet nemcsak fokozatilag, hanem lényegileg különböznek egymástól – egymásra vannak utalva”. A *Lumen gentium*ban azonban szándékosan helyettesítették a Krisztus testébe való beilleszkedés gondolatával a XII. Piusz által kedvelt tagság terminológiáját, amely még mindig megtalálható az egyházzól szóló dogmatikus konstitúció korai tervezetében. Habár a *Lumen gentium* végleges változatában nem találjuk a tag szót, a CTCV világossá teszi, hogy a tag semleges szociológiai fogalomná vált, és mindenütt használják. A szerkesztők szintén úgy döntöttek, hogy a Krisztus teste és a Szentlélek temploma képekkel egy alfejezetben foglalkoznak, mivel a Krisztus teste kép, bár kifejezetten és elsősorban Krisztusra utal, szintén mélyen magában foglalja a Szentlélekkel való kapcsolatot, amint azt az egész Újszövetség tanúsítja” (CTCV, 21).

Notae Ecclesiae

Az LG-től eltérően a CTCV-ben a *notae ecclesiae*-nek rövid tárgyalása egy alfejezetben található meg (CTCV, 22). Az NMC 53–56-hoz képest csak azt lehet sajnálni, hogy az esszenciális jelzőt az egyház szentségének és katolikusságának tulajdonítják, nem pedig az egységnek és az apostoliságnak. Mivel a Sacrosanctum concilium és a *Lumen gentium* (SC 41–42, LG 26) egyes elszigetelt paragrafusaiiban találkozni lehet próbálkozásokkal, amelyek arra irányulnak, hogy egy eucharisztikus ekkléziológiát fejlesszenek ki, nem meglepő, hogy konszenzus alakulhat ki egy olyan megközelítésről, amely kiemeli a helyi egyház katolikus jellegét Antiochiai Szent Ignác *Levél a Szmirnaiakhoz* című híres szövegére utalva. Míg a katolicitásról szólva a dokumentum nagyobb hangsúlyt fektet a sokféleség potenciális veszélyeire: „Az egyház alapvető katolicitását aknázza alá, ha kulturális és más különb-

ségeknek megengedjük, hogy szétváláshoz vezessenek”,¹⁸ fontos emlékeztetni arra, hogy az LG 13 Péter katedrája feladatának tartja, hogy az védje „a törvényes változatosságot és öröködi afölött, hogy a részleges értékek ne ártsanak, hanem inkább javára legyenek az egységnek”.¹⁹

A PCPCU kifejezett kérése volt, hogy az NMC átdolgozása az apostoliságot részletesebben fejtse ki. „Az apostoliság nem csak azon a tényen alapul, hogy az Atya elküldi az Igét, hanem a prófétákat és az apostolokat és azok utódait is” (CC 6). A szöveg 2013-as változata így szól: „Az egyház apostoli, mert az Atya elküldte a Fiút, hogy létrehozza azt. A Fiú pedig kiválasztotta és elküldte az apostolokat és a prófétákat, akiket a Szentlélek ajándékaival pünkösdkor felhatalmaztak, hogy alapját képezzék és felügyeljék annak küldetését” (CTCV 22). Szerencsére a katolikusok nem csak az Ef 2, 20 csonkított változatát idézik, mint az LG 19-ben, ahol azt mondták, hogy az egyházat „az Úr az

¹⁸ Ez a rész maradt csupán *A diverzitás korlátai* témából a NMC-ben (és a CTCV, 14–15; CTCV, 17). Az erre vonatkozó rész lerövidítése talán annak következménye, hogy a PCPCU beszámolójában nagyobb teret kapott a kritika, a NMC-ben olvasható megjegyzéshez kapcsolva: „Az egyháztan egyik típusa az egyházat csak is, mint a saját közösségét érti, figyelmen kívül hagyva, egyháztani úrbe taszítva minden más közösséget vagy egyéneket, akik egyház státust kérnének maguknak”. A PCPCU-beli reakció feltételezte, hogy itt a katolikus egyház II. vatikáni zsinat előtti álláspontjára történik utalás, és a frusztrációját fejezte ki, hogy ez egy olyan helyre került be, ami egy közös nyilatkozat az egyházzól: „feltehetnénk a kérdést, ki ragaszkodik ma ehhez az állásponthez és miért.” (CC, 13)

¹⁹ A szerkesztőbizottság, amely a zsinat idején ezt a szöveget beiktatásra javasolta, erős szavakkal védte álláspontját: „diversitatem in unitate servat, procurando communionem et cooperationem inter diversos populos et diversos ordines in Ecclesia.” Vö. Francisco Gil Hellín (szerk.), *Constitutio dogmatica de Ecclesia Concilii Vaticani II Synopsis in ordinem redigens schemata cum relationibus nec non patrumorationes atque anima dversiones. Lumen Gentium Synopsis*, Roma: Libreria Editrice Vaticana 1996, 103.

apostolokban alapított[a] meg és Szent Péterre, az ő fejedelmükre épített, miközben a legfőbb szegletkő maga Jézus Krisztus (vö. Jel 21,24; Mt 16,18; Ef 2,20)”.²⁰

Az egyház mint szentség és közösség

A katolikusok számára nehéz megérteni, miért van az, hogy a Hit és Egyházszerződés dokumentum egyfelől képes megerősíteni, hogy az egyház „az emberiség közösségének hatékony jele és eszköze a szentháromságos Istennel való közösség által” (CTCV 27), de a katolikus egyház *Lumen gentium* nyitó bekezdésében levő árnyalt tanítását az egyházzal mint szentségről nem fogadja el. A PCPCU NMC-vel kapcsolatos megítélése tehát valószínűleg a jövőben is megegyezik: „Nagyra értékeljük azt a tényt, hogy bár a jelenlegi Hit és Egyházszerződés szövegében tárgyalták, az egyház szentségességének témája nem tűnik úgy, hogy elérte a mélységet, amiért még reménykedhetünk” (CC 9). A multilaterális ökumenikus párbeszédben azonban néha szembesülnek az érzelmi reakciókkal a különféle felekezeti terminológiákkal szemben – a protestáns egyház tiltakozása az egyház mint szentség elképzeléssel szemben, az ortodoxok nehézségei az egyház mint *Creatura Verbi* fogalommal kapcsolatban –, és türelmesen folytatja a kutatást, hogy a teológiai tartalmat fejezze ki az ilyen kifejezésekkel.

A PCPCU teljesen pozitív volt azzal kapcsolatban, hogy az NMC a misztérium bibliai fogalmát használja az egyházra vonatkoztatva, mert egy ilyen fogalom alapján az egyház látható és szervezeti dimenziói nem válhatnak el az isteni kegyelem műkö-

²⁰ Ld. De Mey, *Unitatis Redintegratio 2.: une version plus œcuménique de la doctrine catholique sur la primauté et la collégialité? Histoire de la rédaction et importance œcuménique*, in: Sorin Selaru & Patriciu Vlaicu (eds.), *La primauté et les primats. En jeux ecclésiologiques*, Paris: Le Cerf, 2015, 197–225.

désétől, amelyek az egyház valóságának középpontjában állnak (CC, 4). Az NMC első mezője, ami már nem található a CTCV-ben, azonban „az egyház intézményi dimenzióját és a Szentlélek munkáját” tárgyalta. Egy ilyen mező létezése elgondolkoltatta a katolikus kommentátort: „vajon az NMC valóban foglalkozik-e az egyház láthatóságának jelentőségével? Hogyan marad az intézmény iránti bizonytalanság továbbra is harmóniában azzal az előző mondatbeli állítással, hogy az egyház mind isteni, mind emberi valóság?” (CC, 6). A katolikus *cantus firmus*, amely az ökumenikus világ nagylelkűbb hozzáállását kéri az egyház intézményi vonatkozásaival szemben, ismét hallat magáról, és csak részben foglalkoztak vele. Az egyház mint Isten világra vonatkozó szándékának és tervének jele és eszköze című fejezetben az NMC 45 kijelentette: „Az egyház látható szervezeti struktúráit mindig, jóban-rosszban, Isten Krisztusban adott üdvözítő ajándékainak fényében *kell látni és megítélni*, amelyet a liturgia ünnepe (lásd Zsid 12,18–24)”. Ez a megfogalmazás arra utal a PCPCU kommentárja szerint, hogy „ezek a struktúrák pusztán emberi eredetűek, míg az egyház látható struktúrájának egy része isteni intézmény, és része Isten üdvözítő ajándékának. Ezzel inkább lenne összhangban egy tiszteletteljesebb megfogalmazás alkalmazása ahelyett, hogy meg kell látni és megítélni, például a *becsülni és értékelni*, amely még mindig közvetíti a struktúrák kritikus megközelítésének lehetőségét anélkül, hogy azt sugallná, hogy semmi sem ered Krisztusban, amelyet úgy tűnik, hogy a megítélt szó feltételez.” (CC, 7) A végeredmény egy belga kompromisszumnak néz ki: „A keresztény közösség szervezeti struktúráit jóban-rosszban *kell látni és értékelni*, Isten Krisztusban adott üdvözítő ajándékainak fényében, amelyet a liturgia ünnepe” (CTCV, 26).

Ez a fejezet arra is kíváncsivá tesz, hogy miért volt szükség arra, hogy ne csak azzal érveljünk, hogy „az egyház nem pusztán

egyéni hívők összessége” (CTCV, 23), hanem az egyetemes egyházzól is azt állítja, hogy „nemcsak a helyi gyülekezetek összege, szövetsége vagy egymás mellé helyezése” (31). Nyilvánvaló, hogy a párbeszéd nem katolikus résztvevői nem tiltakoztak az ellen, ami majdnem közvetlen idézetnek tűnik az 1975-ös VI. Pál pápa által kiadott *Evangelii nuntiandi*-ból: „Mégsem volna jogos az egyetemes egyházat úgy elképzelni, mint lényegükben különböző részegyházak számszerű sokaságát vagy akár szövetségét” (EN 62). Mindkét bekezdésben azonban az egyház egy bizonyos megközelítésével szembeni kifogást egy olyan mondat követi, amely mélységes egyetértést jelez az egyház *communio*-ként való felfogásában, figyelve mind a közösség horizontális (emberi), mind vertikális (isten) dimenzióira (CTCV 23) és az univerzális egyházra, mint „minden olyan helyi egyház közösségére, amely egyesül a hitben és az imádatban a világban”²¹ (31). Még ha a püspökök 1985-ös rendkívüli szinódusának zárójelentésében található híres kijelentésnek – „a közösségi ekkleziológia a zsinat megnyilatkozásaiban központi és alapvető eszme”²² – gondos értelmezésre van szüksége, hiszen nehéz egy széles körben elterjedt közösségi ekkleziológiáról beszélni a zsinat idején, valóban felismerhető egy közösségi ekkleziológia a *Lumen gentium* végleges szövegének olvasása során.²³ Dicséretes, hogy a 2. fejezet

²¹ CC 11 a teljes egyetértést fejezi ki a NMC 65-tel, „a helyi egyházaknak ez a kommunioja nem opcionális extra tartalom, hanem, lényegi aspektusa annak, amit az egyház jelent”. Hasonló fogalmazás található a CTCV 31-ben. A PCPCU reakcióját arra a gondolatra, amit „az egyetemes egyházon és a helyi/partikuláris egyházon belüli közös belsőségesség jelent a péteri szolgálat vonatkozásában” mondat fejez ki *Communio Notio* 13-ban, nem követte semmiféle változtatás a szövegben.

²² Synod of Bishops (püspöki szinódus): *The Final Report, Origins* 15 (1985–1986), 444–450, itt: 448.

²³ De Mey, ‘The Sacramental Nature and Mission of the Church in *Lumen Gentium*,’ *International Journal for the Study of the Christian Church* 14

utolsó alfejezetei nemcsak az egyház helyi és egyetemes dimenziójáról szólnak, hanem – a II. vatikáni zsinattal összhangban – figyelembe veszik az egyházi élet sokszínűségét az egyház közvetítői szintjén mint az egyház katolicitásának legitím kifejeződését.²⁴

A közösség elemeiről szóló fejezet

A harmadik fejezet mérleget von az ökumenikus párbeszéd előrehaladásával kapcsolatban multilaterális szinten azokkal a szempontokkal kapcsolatban, amelyeket az egyházak feltétlenül

(2014), 348-361, védi a *Lumen gentium* teljes koherenciáját, amikor figyelmet szentel az egyház isteni és emberi dimenziójának a dogmatikus konstitúció minden fejezetében. A zsinati atyák valóban világossá tették, hogy az egyházban semmi se történik pusztán emberi akaratból, különválasztva Krisztus akaratától és a Szentlélek ihletésétől.

²⁴ CTCV, 30: „A keresztyének arra kaptak meghívást, hogy fáradhatatlanul dolgozzanak azért, hogy az legyőzzék az elkülönülést és az eretnokséget, ugyanakkor megőrizzék saját hiteles tradícióikat a liturgiában, szokásokban, jogban, spiritualításban, teológiai módszerben és megfogalmazásban oly módon, hogy hozzájáruljanak az egyház egységének és egyetemességének kiteljesítésében.” Ld. LG 13: „Ezért az egyházi közösségen belül törvényesen léteznek saját hagyományokkal rendelkező részegyházak is, s közben sértetlen marad Péter Katedrájának primátusa, mely az egész szeretetközösség élén áll, védi a törvényes változatosságot és öröklik afölött, hogy a részleges értékek ne ártsanak, hanem inkább javára legyenek az egységnek. Innen származik végül az, hogy az egyház különböző részei bensőséges kapcsolatban osztoznak a lelki javakon, az apostoli munkásokon és az anyagi eszközökön.” LG 23 beszél arról, hogy „Az isteni gondviselés műve, hogy az apostoloktól és utódaiktól különféle helyeken alapított egyházak egymással szervezett kapcsolatba léptek, közösségbe tömörültek az idők folyamán. Ezek megtartják a hit egységét és az egyetemes egyház egyedüli, isteni alkotmányát, de saját egyházfegyelmük, saját liturgiai gyakorlatuk és saját teológiai s lelkiéleti örökségük van.” Az UR 14–17 szól arról, hogy a keresztyén Keleten fellelhető hiteles és legitím sokféleség értékes és fontos.

szükségesnek tartanak a közösség helyreállítása érdekében: a hit, a szentségek és a szolgálat. Amint azt Bill Henn katolikus társszerző nagyon jól tudja, „a hangsúly a jelenleg megosztó kérdésekre összpontosul, és ahogy az várható, kevésbé illeszkedik a II. vatikáni zsinat tanításához, mint az előző fejezetek”.²⁵

Lehet, hogy a PCPCU reakció szerzője (szerzői) inkább reálisak akartak maradni. Volt egy pár kérés arra vonatkozólag, hogy egyes megfogalmazásokat módosítsanak az NMC-ben, de a jövőbeni párbeszéd feladatlistája hosszú marad: „A fennmaradt munka többsége a szolgálati papsággal és különösen az egyház egységének szolgálatával van összefüggésben, beleértve az elsőbbség, szinodalitás, konciliaritás kérdéseit. Ez a szöveg azonban óriási előrelépést tett a jelentős konszenzus elérése érdekében.” (CC 19–20)

A közösségben való növekedés: egy eszkatológiai program

Az NMC-ben az egyház és a bűn tárgyalása még mindig egy mezőben volt. A CTCV nem leplezi a fennmaradó divergenciákat (35), de nagyobb jelentőséget tulajdonít annak a ténynek, hogy minden egyház/felekezet kifejezi a szándékát „Isten ígéretével és kegyelmével” kapcsolatosan, a bűn minden lehetséges módon való elkerülésére és leküzdésére vonatkozóan: „Minden egyház elismeri a bűn tényét a hívők körében és annak gyakori súlyos hatását. Mindannyian elismerik a keresztyén önvizsgálat, a bűnbánat, a megtérés (*metanoia*), a megbékélés és a megújulás folyamatos szükségességét” (36). Korábban a dokumentum már beszélt az egyház szolgálatáról, „arról, hogy folyamatosan felszólítja az embereket megbánásra, a megújulásra és reformra” (23).

Erőteljes hasonlóságok vannak e sorok és az LG 8 kijelentése között: „a bűnösöket is magába foglaló egyház viszont egyszerre

²⁵ Henn, *Comparison*, 396.

szent és mindig megtisztulásra szorul, ezért szüntelenül a bűnbánat és a megújulás útját járja”, és az UR 6-ban található hasonló kijelentéshez: „a zarándokúton lévő egyházat Krisztus erre a szüntelen megújulásra hívja, melyre az egyháznak mint emberi és földi intézménynek állandóan szüksége van”.²⁶

A PCPCU-reakció éles kritikája nyilvánvalóan az előző tervzet megváltoztatásához vezetett: „Némi problémánk van azzal a kijelentéssel kapcsolatban, hogy az új közösségi életnek sohasem sikerül teljesen leküzdenie a bűn által okozott emberi kapcsolatok torzulását. Bár ez az általunk ismert történelmi kontextusban így van, a keresztény remény bizalmát az isteni kegyelem végső győzelmébe helyezi a bűn felett” (CC 12).

A közösség elemei I.: a hit és a szentségek

A LG 14 emlékezteti az olvasóit azokra a feltételekre, amelyek szükségesek, hogy az egyház közösségébe teljesen beépüljenek. Ezek többek között „a hitvallás, a szentségek, az egyházkezelés és az egyházi közösség kötelei”.²⁷ A CTCV érthető módon egy ökumenikus forrásra támaszkodik, *Egyház: helyi és univerzális* (1990), amelyet a római katolikus egyház és az Egyházak Világtanácsa közös munkacsoportja adott ki: „Egy lát-

²⁶ Ld, még Peter De Mey, *Church Renewal and Reform in the Documents of Vatican II: History, Theology, Terminology*, *The Jurist* 71 (2011), 369–400. Az első utalás a II. vatikáni zsinat dokumentumait, amit egy 2013-as post-szinodális exhortációjában az *Evangelii gaudium*-ban Ferenc pápa idéz, az UR 6, amelyik az egyház reformjának szükségességéről szól, majd néhány bekezdéssel odébb biztat minden egyes (rész)egyházat, hogy a tudatos megkülönböztetés, tisztulás és reform útjára lépjen (EG 30.).

²⁷ A zsinat Bellarmine Robert híres meghatározását veti újra fel: *De Controversiis*. (The Church is “the community of men brought together by the profession of the same Christian faith and conjoined in the communion of the same sacraments, under the government of the legitimate pastors and especially the one vicar of Christ on earth, the Roman pontiff.”)

hatóan egységes egyházban való teljes közösséghez szükséges egyházi elemek – az ökumenikus mozgalom célja – az apostoli hit teljességében való közösség; a szentségi életben; a valóban egy és kölcsönösen elismert szolgálatban; az egyházi kapcsolatok és a döntéshozatal struktúráiban; és közös tanúságban és szolgálatban a világban” (CTCV 37).

Engem leginkább az elemek (a 10. és 25.) használata érint meg, amely az LG 8 és UR 3 „az igazságnak és a megszentelésnek több eleme” utalására emlékezteti a katolikus olvasót. Úgy tűnik, az ökumenikus mozgalom pozitívan fogadta – mivel azt történelmileg is kitalálták²⁸ – az „elemek ekkleziológiáját”, amelyet a II. vatikáni zsinaton jelen levő nem katolikus megfigyelők komolyan kritizáltak. A zsinat idején attól tartottak, hogy a katolikus egyháznak eszmei elemei vannak, és ezért a többi egyházat a hiányzó elemek szerint osztályozza.²⁹

A hit megértése tekintetében a CTCV nem észlel további eltéréseket. Az olyan régi viták, mint a Szentírás és a hagyomány megfelelő artikulációja, szinte feledésbe merültek, amint azt a

²⁸ Vö. Sandra Arenas, *Merely Quantifiable Realities? The ‘Vestigia Ecclesiae’ in the Thought of Calvin and Its 20th Century Reception*, in: Gerard Mannion & Eddy van der Borght (eds.), *John Calvin’s Ecclesiology: Ecumenical Perspectives*, London: Continuum 2011, 69–89.

²⁹ Nikos Nissiotis ortodox teológus, az Egyházak Világtanácsa egyik hivatalos képviselője megállapította: “a tervezet az egész kereszténységet egy feltételezett középről szemléli, és ezen kívül helyez minden mást, az egyetlen hiteles a római katolikus egyház, és a továbbiakban úgy osztályozza őket, ugyancsak a római hagyomány szerint, hogy milyen mértékben tartották meg a katolicitás jegyeit, miután Rómától különváltak.” A lutheránus fél hasonló kritikát fogalmazott meg. Vö. De Mey, ‘As Separated but Closely Related Brethren (*fratresseiuincti*). The Harmonious Collaboration of Council and Observers on the Decree on Ecumenism 50 years ago,’ in: Christine Büchner, Christine Jung, Bernhard Nitsche & Lucia Scherzberg (eds.), *Kommunikationistmöglich. Theologische, ökumenische und interreligiöse Lernprozesse*, Ostfildern: Matthias Grünewald Verlag 2013, 78–97.

CTCV 38. gyönyörű sora tanúsítja: „A hitet Isten Igéje adja, a Szentlélek kegyelme inspirálja, alátámasztja a Szentírás, továbbadja az egyház élő hagyománya.” Bill Henn számos hasonlóságot lát a II. vatikáni zsinattal abban a kijelentésben, hogy „Isten Igéje mai jelentésének egyházi értelmezése magában foglalja az egész nép hittapasztalatát, a teológusok felismeréseit és a megkülönböztetést a szolgálati papságban” (39. és ismétlés az 51-ben). Ahogy helyesen említi, ezek a pontok „összecsengnek a Dei verbum 8, 10, 24; és a Lumen gentium 12, 25 és 35. pontjaival”.³⁰ Az NMC-hez képest nincs többé különálló alfejezet a keresztségről és az eucharisziáról, hanem összefoglalja a két krisztusi szentségről alkotott konszenzust az 1982-es *Kereszttség, Eucharisztia, Szolgálat* nyilatkozat óta. A PCPCU feszültséget érzelt az NMC 3. fejezetének bevezetője – amely az apostoli hitről, a keresztségről és az Eucharisziáról mint a kegyelem eszközeiről beszél (NMC 67.) – és a keresztségmezőben említett nyílt kérdés között: „vajon a keresztséget úgy kell-e érteni, hogy a Krisztusban való új élet valóságát valósítja meg vagy úgy, hogy tükrözi azt.” Az NMC-vel szembeni katolikus reakció szerint az akkor még mindig folyamatban levő Hit és Egyházszervezet tanulmány az *Egy keresztségről* „nem habozik megerősíteni a keresztség hatékonyságát” (CC 18). Az ilyen vitapontok egyszerűen kimaradtak a végső dokumentumból.

A PCPCU magyarázata ellenére, hogy „a katolikus gondolkodás szerint Krisztus áldozata jelen van az eucharisziában, azért amilyen módon kapcsolatban áll a húsvéti misztériummal” (CC 18), ez a szempont nincs megemlítve, amikor a dokumentumunk összefoglalja „az ökumenikus párbeszédben jegyzett eucharisziával kapcsolatos megegyezésben történő haladást”.

³⁰ Henn, *Comparison*, 396.

Az eucharisztikus vendégszeretet azon reflexióit, amelyeket az NMC azon mezőbe tett, ami az eucharisztia témájával kapcsolatos eltéréseket fejezi ki, úgy tűnik, hogy katolikus nyomás alatt eltávolították a végleges szövegből. Egy nagyobb idézet a PCPCU értékeléséből egyértelművé teszi ezt:

A 81. bekezdést követő mező a következő súlyos kiegyensúlyozatlanságot, sőt félreértést mutatja, amikor az eucharisztikus vendégszeretetről beszél. A vendégszeretet szó nem a legjobb ebben a kontextusban, problémás. Minden keresztény úgy véli, hogy az Úr az, aki meghív minket az oltárhoz, de ezt az egyházon keresztül teszi, amelynek feladata az Isten Igéjének értelmezése és az eucharisztia ünneplése. Azon egyházak, amelyek úgy vélik, hogy az eucharishtiában való részesedés csak a hit és egyházszervezet teljes közösségének kontextusában koherens és lehetséges, ezért nem mondhatók nem vendégszeretőknek. A jelenlegi megfogalmazás, úgy tűnik, nem hagy teret a katolikusok azon reményének, hogy a jövőben újraegyesülés történik, amikor teljes eucharishtiában való részesedés lesz lehetséges. (CC 15)

Sajnálom, hogy a CTCV elégedettnek tűnik azzal, hogy megvitatta a nézeteltéréseket „arról, hogy a keresztséget, az Eucharishtiát és más rítusokat szentségeknek vagy szertartásoknak kell-e nevezni” (44). 1998-ban az Eucharishtiáról szóló bekezdés az *Egyház természete és céljában* még mindig reményteljes megjegyzéssel fejeződik be: „Az egyetértés és a gyakorlatok sokasága ellenére növekvő hajlandóság van más álláspontok megértésére és egy közös vágyakozásra, hogy kifejezzék a keresztség közösségét az eucharisztikus közösségben a közösségi élet részeként.” Szerencsére a PCPCU értékelése az NMC-ről is üdvözölhette, „hogy a szöveg a látható egység céljának felidézésével kezdődik” (CC 1). Az egyházzal szemben 2013-ban elfogadott

nyilatkozat bevezetése valóban emlékeztet arra a kötelezettségünkre, hogy az egyházak továbbra is a látható egység és annak következményei felé törekedjenek: „Az ilyen látható egység a legkéesszólóbb kifejezést az eucharisztia ünneplésében találja, amely dicsóítja a szentháromságos Istent, és lehetővé teszi az egyház számára, hogy részt vegyen Isten küldetésében a világ átalakulásáért és megváltásáért (CTCV 2).

Az együttélés elemei II.: az egyházon belüli szolgálat

A PCPCU kommentárja úgy véli, hogy „miközben egyértelműen megerősítik a különleges vagy felszentelt szolgálat szükségességét, a szöveg óvatosabb a hármas szolgálat fontossága vonatkozásában (CC 14). Az NMC 87-es sorához képest, amely azt állítja, hogy „a püspök, a presbiter és a diakónus hármas szolgálata a harmadik évszázadra általánosan elfogadott mintává vált”, a CTCU még óvatosabb: „Majdnem minden keresztény közösségnek ma formális szolgálati struktúrája van. Gyakran ez a struktúra diverzifikálódik, és többé-kevésbé explicit módon tükrözi az *episkopos-presbyteros-diakonos* hármas mintáját” (47). Szerencsére ezt meghívás kíséri: „Tekintettel arra, hogy a felszentelt szolgálat helyét az egyházban egyre nagyobb egyetértés övezi, arra kell törekednünk, hogy megkérdézzük, vajon az egyházak meg tudnak-e egyezni abban, hogy vajon a hármas szolgálat része-e Isten akaratának az egyház számára az egység megvalósításában, amelyet Isten akar.”

A gazdag alfejezet *A hatalom ajándéka az egyház szolgálatában* (CTCV 48–51). Bill Henn szerint még „jobb munkát végez, mint a II. vatikáni zsinat, hogy az egyházi hatalmat Jézus aláztos hatalma, a szenvedő szolgálta és a közösség valamennyi tagjának tiszteletteljes együttműködése az Isten Igéjének értelmezésében

keretébe helyezi”.³¹ A CTCV egyértelműen meg akarja állítani az ökumenikus párbeszéd eredményei befogadásának néha fájdalmas hiányát, kijelentve, hogy „az ökumenikus párbeszédekben és az általuk elfogadott nyilatkozatokban egy bizonyos típusú autoritás ismerhető fel, amikor az igazság szeretetben való keresését és felfedezését mutatják (ld. Ef 4,15), sürgetik a hívőket, hogy keressék az Úr egyházi közösségre vonatkozó akaratát, és felszólítanak folyamatos *metanoiára* és az életszentségre” (50).

Az NMC nyolc bekezdést szánt a felügyelői szolgálatra és annak különleges minőségére, vagyis hogy „személyes, közösségi, kollegiális” (90–97). A PCPCU szerint nem volt tisztázott, hogy „ez a három tulajdonság csak a felügyelői szolgálatra vagy minden különleges egyházi szolgálatra vonatkozik” (CC 16). A Katolikus Hozzájárulás megerősítő módon is kijelentette, hogy „minden felszentelt szolgálatot személyes módon (azaz egyénenként), közösségileg (a szövegből nem világos, hogy ez mit jelent), és kollegiálisan kell elvégezni, hiszen senki sem egyedül szolgál, hanem a testület részeként” (CC 19). Erre a kritikára válaszolva a CTCV világosan kijelenti, hogy „a felügyelői szolgálatot, mint minden más szolgálatot az egyházban, személyes, közösségi, és kollegiális módon kell végezni”³² (52).

Habár a Katolikus Hozzájárulás nagyon pozitív volt abban, ahogyan az NMC „az ökumenikus tanácsok hatósági egyházi gyakorlata és az elsőségi szolgálat személyes gyakorlása közötti összhangot és teljes összeegyeztethetőséget mutatja” (CC 16), a

³¹ Henn, Comparison, 397.

³² Amikor a katolikus tanítással hasonlítja össze, Bill Henn is elismeri, hogy a II. vatikáni zsinat egyik fő sikere, hogy megfelelőbb megfogalmazást talált a püspöki szolgálat természetére és szerepére vonatkozóan. Henn azt is elismeri, hogy a CTCV-nek „nyitva kellett hagynia ajtókat a további párbeszéd érdekében olyan témákban, mint a felszentelt papság szakramentalitása. Vö. Henn, Comparison, 397–398.

nagy patriarchális városok elsőségének gyakorlására vonatkozó további információkat beillesztették a CTCV-be (55). A katolikusok hozzájárultak az Apostoli Kánon 34 kánonjának jobb fordításához is (CC 19). Bill Henn a maga részéről nagyon is tisztában van azzal, hogy hatalmas távolság van a pápai primátusról szóló vatikáni tanítás és az e témával kapcsolatos ökumenikus viták között.

A II. vatikáni zsinat nagyjából megismételte az I. vatikáni zsinat pápai primátusról szóló tanítását (LG 18), most a *communio ecclesiarum* és a püspöki kollégium (LG 22–23) kontextusában helyezve el, gondoskodva arról, hogy az ilyen kontextualizáció ne szüntesse meg a korábbi zsinat alapvető tanításait (Nota explicativa praevia). Nyilvánvaló, hogy a CTCV sokkal elővigyázatosabb egy olyan szolgálattal kapcsolatban, amely minden keresztény közösség teljes közösségét szolgálja.³³

Bis repetit aplacent: az egyház küldetése a világban és a világ számára

A Hit és Egyházszerződés dokumentum záró fejezete tökéletes keretet alkot a nyitó fejezettel, ahogy figyelmet fordít számos olyan konkrét kihívásra, amellyel az egyház „a világban és a világ számára” való küldetésében szembesül: az igazságosság és a béke előmozdításának szükségessége (CTCV 59) az evangelizációs munkájában és a vallási pluralizmus (60) kontextusának komolyan vétele, tisztában lenni az evangélium erkölcsi kihívásával (61–63) és együttérző hozzáállást tanúsítani a társadalomban felmerülő problémákkal és tragédiákkal szemben (64–66). Amint azt Bill Henn említi, „a 4. fejezet által felvetett egyházi alapelvek meglepően hasonlítanak a II. vatikáni zsi-

³³ Uo, 398.

nat számos tantételéhez, mint például a nem keresztény vallások pozitív bemutatása *Nostra aetate*-ban, a vallásszabadság tiszteletben tartása az emberi személy méltóságának alapján a *Dignitatis humanae*-ban és a *Gaudium et spes* első részében, és különösen a *Gaudium et spes* második részében tárgyalt katolikus társadalmi doktrína összefoglalójában.”³⁴ Ezt részletesebben kell tárgyalnom.

A nyitó bekezdés emlékeztet arra, hogy „az egyházat Isten akarta, nem a saját érdekében, hanem azért, hogy szolgálja a világ átalakulásának isteni tervét” (CTCV 58). Ez újra emlékeztet az egyház szentségi küldetésének leírására az LG 1-ben, hogy „az egyház Krisztusban mintegy szentsége, azaz jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek”. Az a meggyőződés, hogy „a keresztények elismerik a vallásszabadságot mint az emberi méltóság alapvető dimenzióját” (CTCV 60.) teljesen összhangban van a DH 2-vel: „a vallásszabadság valójában az emberi személy méltóságán alapszik”. Ugyanez igaz arra a tanácsra, hogy „értékeljük a más vallásokban található igazság és a jóság elemeit” (uo.). Még ünnepélyesebb módon állítja a NA 2: „A katolikus egyház semmit sem utasít el abból, ami ezekben a vallásokban igaz és szent”. A CTCV felhívása erkölcsi elkötelezettségre és közös cselekvésekre (61.), valamint annak felidézésére, hogy „még a megosztott keresztény közösségek is képesek és végeznek ilyen megkülönböztetést, és közösen jártak el, hogy megkönnyítsék az emberek szenvedéseit, és segítsenek egy olyan társadalom létrehozásában, amely az emberi méltóságot elősegíti” (64), szinte az UR 12 visszhangja: „Mint ahogy manapság szociális téren széles körű együttműködés van kialakulóban, minden ember kivétel nélkül hivatott a közös munkálkodásra. (...) Az ilyen együttműködés közben minden

³⁴ Uo., 399.

Krisztusban hívó könnyűszerrel megtanulhatja, miként lehet egymást jobban megismerni, többre becsülni, s hogyan épül a keresztény egység útja.” Mind a CTCV, mind a GS tudatában van annak, hogy az *imitatio Christi* szenvedést és vértanúságot jelenthet: „Krisztus szolgálása életének felajánlásához vezetett a kereszten, és ő maga is megjövedolte, hogy követői hasonló sorsot várjanak” (CTCV 65); „Értünk, bűnösökért vállalva a halált, példájával tanítja, hogy a keresztet is hordozni kell, melyet a test és a világ a békét és az igazságosságot keresők vállára tesz” (GS 38). A fejezet utolsó bekezdése végül figyelemre méltó párhuzamot mutat a *Gaudium et spes* híres nyitóvonalával: „Az egyház hirdeti az evangélium reménységét és vigasztalását, együttérzéssel és irgalmassággal foglalkozik (ld. Lk 4,18–19), és megbízást kapott, hogy meggyógyítsa a törött emberi kapcsolatokat, szolgálja Istent a gyűlölet vagy elidegenedés által megosztott emberek megbékélésének szolgálatában (2Kor 5,18–21)” (CTCV, 66). „Az öröm és remény, a gyász és szorongás, mely a mai emberekben, főként a szegényekben és a szorongást szenvedőkben él, Krisztus tanítványainak is öröme és reménye, gyásza és szorongása, és nincs olyan igazán emberi dolog, amely visszhangra nem találna szívükben” (GS 1). Amint már a nyitó fejezet megvitatásakor is jeleztük, figyelemre méltó párhuzam található a CTCV utolsó fejezete és az *Evangelii gaudium* között, különösen mivel utolsó fejezete hangsúlyozza az evangelizáció társadalmi dimenzióját. Felfigyeltem arra, hogy mindkét szöveg utal a Jn 10,10-re: „Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen”.³⁵

³⁵ CTCV 64. Mivel a CTCV-ben nagy hangsúly kerül az egyház missziójára, más kapcsolat is van az Egyházak Világtanácsa 10. általános összejövedete dokumentumaival, amit a Misszió és Evangelizáció Bizottság készített elő, s amelynek angol címe: *Together towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*. Vö. <https://www.oikoumene.org/en/resources/>

Következtetés

Ebben a cikkben újra felidéztem azt a hatást, amelyet a PCPCU nem publikált 2008-as reakciója az *Egyház természete és küldetése*-re (2005) gyakorolt *Az egyház: úton egy közös vízió felé* nyilatkozatra (2013). Emlékszem különösen arra a nagy meglepődésre, amelyet a római katolikus egyház ebben a dokumentumban kifejezett a kétoldalú és multilaterális szinten elért ökumenikus haladással kapcsolatban: támogatta a differenciált konszenzus hermeneutikai módszerét, és ragaszkodott ahhoz, hogy az egyház minden szolgálatát személyes, kollegiális és kommunális módon kell gyakorolni, és hogy az egyetemes egyház jogosan úgy értelmezhető, mint a nagyon változatos helyi egyházak közössége, annak tudatosítása, hogy minden egyháznak meg kell újítania, meg kell reformálnia magát. Elemzésem részeként kiemeltem a CTCV és a II. vatikáni zsinat dokumentumai közötti hasonlóságokat, de azt is, hogy a CTCV és Ferenc pápa *Evangelii gaudium*-ja üdvözölte a missziót.

Ami azt a fejezetet illeti, amelyben közismerten nehéz az ökumenikus haladást multilaterális szinten megállapítani, „az egyház: növekedni a közösségben,” a PCPCU a legkevesebb javaslatot tette a javításra. A végleges dokumentum szerkesztői inkább nem próbáltak megkülönböztetett konszenzust elérni a nehéz kérdésekben, mint a keresztség hatékonysága és az eucharisztia áldozat jellege. Ennek eredményeképpen a jövőbeli párbeszéd feladatlistája hosszú marad, és nyilvánvalóan nincs

documents/commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes. Mind a CTCV 4. fejezete, mind a *Together towards Life* a Jn 3,16-ra való utalással kezdődik, és a CWMC dokumentum azonnal a Jn 10,10-re utal.

más választásunk, mint hogy elégedettek legyünk, amikor egy vagy több elemet érintő kis előrelépés történik a teljes látható egység felé vezető úton.

**Fordította
Valentin Réka**